

MAI NO PODRÀS DIR QUE NO T'HE AVISAT

Potser la normalitat del gest t'ha impedit entendre la importància que té per a mi el fet d'adquirir el llibre que ara acabes d'encetar; més encara el que significa haver-te decidit a llegir-lo. No penses que vull analitzar la circumstància que t'ha portat a triar aquesta novel·la, precisament aquesta i cap altra, entre els centenars que comparteixen amb ella els prestatges més amagats d'aquesta llibreria; açò són processos excessivament complexos que jo entenc sempre íntims i força personals que no és aquest el lloc ni el moment de destriar.

El que vull manifestar-te, abans no comences a llegir el primer full d'aquesta història, és la part alíquota de compromís que podries aplegar a adquirir pel sol fet de llegir-la. Sabràs que aquest gest, intranscendent per ell mateix, podria bastar per garantir-me una certa seguretat. Sóc conscient que açò, així d'entrada, et semblarà una afirmació força estrafo-lària; fins i tot entendré que pugues pensar que tot és el fruit d'una calculada campanya de promoció mediàtica ideada per un editor espavilat. Tens tot el dret a pensar allò que vulgues; jo mateix pense de vegades que se m'han encomanat un seguit de dèries paranoiques que em dificulten destriar les obsessions

de la realitat. Admès tot açò, vull explicar-te les meues raons i després, tu mateix decideixes què fer.

Vull dir-te també que m'he fet el propòsit de no amagar-te res d'allò que jo considere la veritat; si més no aquella veritat que jo visc dia a dia, nit a nit. També vull advertir-te que aquesta veritat meua està farcida de dubtes. Potser, el primer i més important és que no sé valorar l'essència de la realitat que m'amenaça; de fet, quan ho pense en gelat, com mirant-ho des de fora, m'ho veig com una cosa absolutament irracional, fins i tot paranoica de tan abstracta com és.

Sols una vegada he tingut consciència de la seua concreció en fets i, encara en aquesta ocasió, no m'ha deixat altra certesa que la mateixa incertesa de no saber si estava davant de coses reals o de pures elucubracions de la meua ment obsessionada. Tot i que jo mateix, com ja voràs, vaig voré'm implicat directament, no puc aportar-te proves irrefutables i definitives del que dic. Després d'encadenar coincidències, casualitats i fets inexplicats, sols tinc la certesa d'una sospita punyent enganxada a l'ànima.

És des d'aquesta incertesa, que m'he decidit a escriure aquesta història per compartir el cas amb tu i amb la resta dels possibles lectors; l'he escrita per divulgar uns fets normals en aparença, però amb aspectes secrets que una gent determinada està interessada a ocultar. L'amenaça que m'inquieta ve motivada per salvaguardar les coses que aquestes persones volen amagar; la publicació d'aquesta novel·la i la conseqüent divulgació de les coses que ací vénen manifestes poden ga-

rantir la meua seguretat. Trencat el silenci, quedaria extingit el secret i també la necessitat de callar-me, a mi o a tu, per mantenir-lo. Entens què et vull dir?...

Ara que ja saps quins són els meus motius vull advertir-te que jo considere, seriosament, la possibilitat que algú ens estiga observant... Sé que, en dir-te açò, acabe d'encomanar-te la llavor dels meus propis neguits... Però m'he fet el propòsit de no amagar-te res per més irracional o paranoic que et puga semblar. Són els condicionants que carregues si continues llegint... M'he obligat a tenir amb tu aquest mínim de sinceritat. No n'és ni poca ni massa; és la que em puc permetre ateses les circumstàncies.

Pot donar-se el cas que, d'ara endavant, et trobes amb gent desconeguda repetidament; pots detectar senyals de manipulacions sospitoses als teus mòbils... O també potser que...

Però, deixem-ho córrer, que igual que t'he dit una cosa he de dir-te l'altra: guarda't de no resultar obsessiu, que també podria donar-se el cas que acabares caminant per la vida sospitant que tothom et persegueix i, aleshores, tu mateix, convertit en un paranoic, series l'autèntic perill... Al capdavall, jo sols he volgut comentar-te aquestes coses perquè tries la teua opció informat i amb plena llibertat... Estaràs d'acord amb mi, que val més exagerar la prudència que no quedar desprevingut!...

Una vegada que m'he sincerat amb tu, puc dir-te que la decisió que prengues serà teua i sols teua. Si en valorar el que t'he explicat veus que no et fa el pes o, més clarament, que

no tens el cos per a romanços, torna el llibre al prestatge (no t'ha de mancar qualche excusa per fer-ho)... Jo ho entendre.

Si després del que t'he explicat, o precisament per això mateix, t'has decidit a seguir endavant, vull que sàpigues que comptes amb la meua gratitud; el teu gest solidari, tant fa si el perill és real o imaginari, t'eleva a la categoria d'amic.

Al capdavall, no has d'oblidar que sols estem parlant d'una possibilitat inclosa al començament d'una novel·la. Així, doncs; si has decidit que vols conèixer els fets que ací vénen manifestats, enceta la lectura...

I, per si de cas, vés alerta...!

Tot va començar un dia del mes de març de mil nou-cents noranta-nou. Jo treballava a Castelló a la Direcció General de Patrimoni; el meu expedient m'havia facilitat l'accés a una plaça al Servei de Conservació i Restauració i com a tal estava tres anys treballant en diversos projectes en qualitat de tècnic ajudant. En aquell moment estava en situació d'aconseguir el primer treball del qual jo seria el supervisor i l'únic responsable: la restauració de l'ermita de Santa Llúcia, extramurs de la ciutat de Morella.

Si hem de ser sincers, aquell no era un encàrrec important, jo n'era conscient. L'edifici, tot i l'origen medieval, havia estat refet diverses vegades abans de quedar marginat i oblidat; la magnitud del conjunt patrimonial de la ciutat l'havia eclipsat i l'havia deixat fora d'ús, enrunat per les diferents guerres i la posterior desídia dels darrers setanta anys. Era perfectament conscient que me l'havien adjudicada perquè no quedava ningú més disponible. Jo, per jove i per novell, tenia molts pocs galons a l'escalafó dels tècnics del Servei.

Passava que s'estava organitzant una gran mostra que posaria en vàlua un grup important de peces d'orfebreria i de pin-

tures de la ciutat i de tota la comarca dels Ports que s'estaven restaurant als tallers de Conselleria i als de la Diputació: «La memòria daurada», s'anomenaria l'esdeveniment previst per l'any 2003. Açò feia que la major part dels tècnics disponibles estigueren ocupats a coordinar els treballs de més llustre a la mateixa ciutat de Morella. Allà sí que hi va haver travetes, colzades i bufetades per fer-se amb els treballs de més compromís, sobretot els corresponents a l'arxiprestal de Santa Maria i al convent de Sant Francesc, que portaven traça de ser les seus principals de l'exposició i, per això mateix, serien els millor dotats i els que aportarien més prestigi als seus responsables.

Amb tot i això, Santa Llúcia no deixava de ser el meu primer encàrrec com a coordinador d'un projecte i m'hi jugava molt; més de cara a mi mateix que no de cara als altres. No sé si m'importava més situar Santa Llúcia en el mapa artístic de la ciutat o sols buscava situar-me jo mateix en l'organigrama del Servei; a hores d'ara encara no t'ho sabria dir. T'ho dic perquè vull que entengues la importància que per a mi tenia aquell treball marginal.

Tot i que encara no s'havia concretat el meu nomenament, aquell dia havia decidit fer, pel meu compte, una ullada prèvia a l'edifici. Necessitava conèixer-lo de primera mà, prendre contacte amb aquell lloc que per a mi ja havia adquirit una personalitat pròpia i diferenciada. Amb aquesta sola idea havia sortit aquell matí en direcció a Morella. Ja coneixia la ciutat i m'agradava, he de reconèixer que mai no m'havien faltat excuses per a visitar-la.

En aplegar a les envistes de la ciutat, vaig aturar el cotxe a la petita esplanada que eixamplava un revolt de la carretera. L'ordinador del vehicle marcava les deu i mitja del matí i una temperatura exterior de tres graus sota zero. Tot i ser març entrat, la neu encara pentinava canes als racons més obacs de les moles dominants. Sols en obrir la porta del cotxe, vaig notar la rafegada d'un cerç transparent i prim que em va ferir el rostre amb fuetades de cristalls glaçats. D'un sol colp, se'm va revifar tota la sensibilitat que el viatge des de Castelló m'havia deixat mig ensopida. Vaig sentir la necessitat d'ajustar-me la roba tant com vaig poder i de fer-ho amb urgència maldestra abans de poder gaudir al ple de la vista que se m'oferia.

Al fons de la vall, el riu dibuixava una serp glaçada escortada per una guarda d'oms i sarguers hivernats. Riu enllà, un mosaic irregular de terres ocres i vermelles exhibia, impúdiques, les entranyes obertes a l'aigua i a l'aire per acaptar promeses de fecunditats primaverals. Més amunt, la ciutat: Morella, intemporal i noble dintre de les seues muralles, senyorejava el paisatge; sols els caragols efimers que escapaven dels fumerals dibuixaven inesperades fantasies d'humanitat en aquell conjunt de perfils cantelluts i freds. I a sobre de tot, corona de pedra feta a parts iguals pels déus i pels homes, el castell immutable gallejava eterns desafiaments a les moles immenses i al cel blau infinit.

A desgrat, em vaig vore forçat per la fredor ambiental a tornar al cotxe. Allò va bastar per convèncer-me de la conveniència de reprendre els pocs quilòmetres que em separaven de la ciutat. Decidit, vaig enfilem camí cap al portal de Sant

Miquel; abans d'entrar a la ciutat, just a mà dreta, estava el meu objectiu.

L'ermita de Santa Llúcia recolzava la seua malmesa estructura contra els arcs de l'aqüeducte medieval que des del segle XIV aportava a la ciutat l'aigua de la Font de Vinatxos. El conjunt, tot i fer paleses les evidències d'un abandó secular, conformava encara un indret màgic i evocador.

Havia quedat amb la persona que tenia les claus de l'edifici però, com que havia aplegat d'hora, em caldria esperar-lo. Vaig pensar que així aprofitaria per a mirar-me la construcció amb la tranquil·litat necessària per a abastar-ne l'estat real.

La primera visió de l'ermita em causà una tristor fonda que encara, avui, em dura. Per més que havia passat per davant l'edifici en viatges anteriors, mai no havia reparat en el seu estat. Ara començava a mirar-lo amb ulls professionals i em resultava evident el deteriorament que patia; vaig aplegar a pensar que si no haguera estat recolzada contra l'aqüeducte medieval, l'ermita hauria col·lapsat molts anys abans.

Em va consolar la idea que, si més no en un darrer moment i contra pronòstic, li haguera tocat d'entrar als plans de restauració dels organismes oficials, fet que la salvava de l'ensorrament definitiu. Costava vore en aquelles formes desvirtuades per les diverses reformes i la incúria de segles, un dels edificis més antics de la Morella del XIII construït per allotjar amb certa dignitat els malalts de lepra; en veritat va ser un dels primers expressament construït per acomplir aquella finalitat social.

Havia començat fotografiant el conjunt; el sostre es mantenia en peu de manera inversemblant tot i que tenia dos trams de la carenera de la teulada clarament vençuts i a punt d'enfonsar-se. Resultava evident que amb cada embat de pluja l'aigua entraria sense cap impediment per aquella coberta clavillada i mancada de moltes teules; sols allò bastaria per fer col·lapsar l'edifici en molt poc de temps. Pensava que, per davall d'aquella estructura malmesa, l'edifici devia conservar l'estructura típica de les esglésies gòtiques valencianes de reconquesta, amb coberta de fusta a dos aigües sostinguda per arcs ogivals de diafragma. De fet, s'endevinaven exteriorment per les gepes que marcaven a la línia de la carenera de la teulada.

Després vaig passar a analitzar la capçalera de l'ermita; un mur llis recolzat sobre l'obra de l'aqüeducte que en certa manera protegia l'edifici dels vents del nord. Em cridà l'atenció una forma rectangular que dominava tota la paret; un travesser de fusta a la part superior insinuava la llinda d'una possible obertura tapiada totalment fora de lloc.

–Sembla una portalada directa a l'altar major! –vaig pensar encuriós.

Vaig documentar a fons aquell element estrany amb notes, fotografies i un apunt gràfic...

–Bon dia i bona hora!...

Des de la porta de l'ermita un home gran açava el gaiato que portava per cridar-me l'atenció; per sobre de l'edat se'l veia encara sencer, sols el seu rostre, que semblava tallat en

pedra per mil vents, manifestava els estralls de l'edat. Venia cap a mi caminant lleuger, amb aquell posat entre irònic i escèptic que la gent gran acostuma a usar per mirar-se el jovent, més encara quan són forasters:

–Bon dia! –vaig saludar-lo, somriure ample i mà avançada per encaixar–. Sóc Pau Abril, de Castelló. Vostè ha de ser el senyor Valerià Fabregat, amb qui he parlat per concretar la visita de l'ermita.

–Jo mateix, sí senyor! –va correspondre prement-me amb força la mà–. Valerià Fabregat Querol, per servir-lo; però, i perdone vostè si li passo al davant i li faig l'explicativa, que tot lo món ací a Morella em diu Valerià de les Llomes; si demana vostè pel senyor Valerià Fabregat temo que ni la Guàrdia Civil no li donarà raó de mi.

–Dispense'm; com que no ens coneixíem...

–Pos, no cal passar pena per això que ara ja ens coneixem; així que arreglat –va somriure sorrut el morellà–. Ha matinat molt vostè!

–Home, el sol ja està prou alt, no?

–Mig tal qual; sap? A l'hivern el sol mai no està prou alt –el vell em va marcar amb el gaiato el camí de la porta d'entrada a l'ermita–. Amb la neu pels cimals i esta rosada encara sense desfer hi ha poc a rascar pel terme llevat d'alguna relliscada.

–Clar; clar... Com que a Castelló s'havia alçat el dia bo...

–Ja vorà vostè que açò no és Castelló, senyor Pau.

–Ja ho veig, això –vaig fregar-me les mans per esbargir la fredor, que ja començaven a enrampar-se'm els dits–. Per cert,

deixe de dir-me senyor Pau i diga'm Pau a seques; no veu que podria ser el seu fill?

–Ací ha estat vostè generós fora mida –el vell em mirava amb un mig somriure ballant-li als ulls–. Més que fill, ben bé podria ser el meu nét.

Valerià va traure una clau gran i antiga, de ferro, la va introduir al pany i la va fer girar amb certa dificultat. El pany va gemegar rovells ancestrals i la porta girà sobre les seues frontisses amb dramàtics cruixits de fusta vella.

–Vol companyia... Ai! Vostè dissimule la falta de costum... Hai volgut dir si vols companyia o t'estimes més treballar al teu aire. Per mi no has de passar pena, que mentriments tu t'ho veus tot, jo marxo a estirar les cames i torno d'ací a una hora o quan tu digues.

–Si a vostè no li va malament, preferiria que es quedara. Així podria aclarir-me alguna coseta... Bé; si no té inconvenient...

–Jo? Cap ni un, que avui ja la tinc tota feta.

Dit açò, el morellà es féu a un costat per cedir-me la preferència a l'hora de travessar el portaló per submergir-nos en una penombra freda; el terra estava cobert amb les runes caigudes d'un sostremort mig enderrocat que cobria l'indret...

–Açò no és l'església...

–No ho és; no senyor –explicà el vell marcant les coses amb el gaiato–. Ací vivia en temps la persona que feia d'ermità... Quan s'acostuma la vista, es veu allà al racó una llar i a mà esquerra el que queda de l'escala que donava a les

cambres altes... També t'hai de dir que jo que tu no pujaria; és poc segura.

L'espai figurava una sala dividida en dos nivells per un entresolat de bigues de fusta vençudes per la corca i revoltons d'algeps; una escala de volta hi permetia l'accés. Tal com havia advertit el vell, bastava mirar el conjunt a primera vista per verificar que l'entresolat i l'escala presentaven un perill imminent d'ensorrament. Més que no determinar en quin moment cauria, calia explicar-se per què no ho havia fet ja.

–Raó té vostè, Valerià. Ací no hauria d'entrar ningú!

–Tampoc no fan senda, no cregues! –va dir el vell marcant el camí cap a l'església amb el seu gaiato.

Si l'aspecte exterior de l'edifici m'havia alarmat, l'interior encara em va causar una decepció més fonda. Per descomptat, que no esperava trobar-me l'estructura medieval a vistes, però sí que m'esperava vore allò que Segura Barreda, un dels primers i més il·lustres historiadors de la ciutat, havia qualificat en 1868 com a «*bella arquitectura moderna*» referint-se a l'estat que presentava el temple després de la darrera reforma neoclàssica. Cert era que la tal arquitectura estava a vistes; era gairebé l'única estructura visible de l'edifici, però l'estat de conservació era deplorable. Les voltes marcaven clavills importants i el lluït presentava escrostonats escandalosos de cap a cap de murs i cobertes. La humitat havia pintat parets i voltes amb frescos abstractes on els òxids, els regalims i la molsa dibuixaven figures oníriques. Se'm va caure l'ànima als peus.

–Açò sempre ha estat així, Valerià? –vaig començar a fotografar-ho tot.

–Si fa o no fa, des de la guerra –va tractar de puntualitzar el vell–. Des d'aquell temps que no la feien servir. Si venia bé feien festa el dia de la santa, però poca cosa més, saps? Com que és de l'Ajuntament, l'Església no vol saber-ne res i uns per altres així s'ha anat quedant. Penso que allà pels anys vuitanta van acordar tancar-la per evitar alguna desgràcia...

Mentre Valerià continuava parlant jo havia descobert l'estructura rectangular que havia documentat fora a la capçalera del temple; també per dins figurava ser una porta tapiada.

–Disculpe'm, Valerià, pot dir-me què fa una portalada tapiada ací a la capçalera de l'ermita?

–Ah, això? –va marcar el lloc amb el gaiato–. La van fer a la guerra per entrar els camions.

–Què em diu? Entraven camions a l'altar major?

–Home, jo mateix ho hai vist –el vell va aclucar més els ulls per acaptar millor el feix de records que li florien al cap–. Jo encara era mig sagal però me'n recordo com si fos ara. Diuen que si van ser els del Comitè i els de la Cooperativa que van decidir usar l'ermita com a dipòsit de carbó per a tota Morella. D'allà dalt, de la mina Guadalupe de Castell de Cabres que el portaven, m'entens? Uns camionots dels grans que es veien, en aquell temps, clar; alguns portaven remolc i tot!... Allà mateix apilaven el carbó, que si tanco els ulls encara ho veig –va explicar-me el vell marcant les capelles amb el gaiato–. També feien servir l'ermita com a taller amb un

parell de fosses per reparar els vehicles; les van fer allà mateix, als peus de l'església que, per més que les van tapar, encara pots vore on estaven. Vine, acostat... Mira-te-les!

Efectivament, recobertes amb terra i dissimulades amb una minsa llüida de formigó, es veien les restes d'un parell de fosses al lloc exacte on el vell morellà assenyalava amb el gaiato.

–D'açò que m'ha dit no hi ha notícia escrita als informes que m'he llegit.

–Ai, el jovent! –va moure el cap escèptic–. No fos capaç que cregueu que tot està als llibres. Vòtua, jo mateix sé poc de lletra i sempre m'hai sabut governar en la vida... Què et pareix?

–Que no li falta raó, Valerià, que ens anem oblidant de les tradicions orals a l'hora d'entendre determinades coses –mentre anava parlant jo continuava fotografiant tot allò que el vell m'havia explicat–. Ja veig que vostè i jo hauríem de fer més d'una xarrada; ben entès que sols si li ve de gust, és clar.

–Mira què te dic: si no m'atorrolles xarrarem tant com voldràs, que els vells, de temps per romancejar sempre en tenim de sobra...

Va ser aleshores, en situar-me al centre de la nau, prop de l'altar major, que ho vaig notar per primera vegada... Va ser un calfred per tota l'espinada, tan real com inexplicable; jo mateix em vaig sorprendre de l'ensurt amb què vaig reaccionar.

–Què? –demanà el morellà des de la seua mirada de pedra eixuta.

–Que vostè no ha notat res?

–Què hai de notar?... Jo ho veig tot tal qual...

–No ha sentit un calfred i alguna cosa que se li venia a sobre?

–Quina cosa?

–Ja li he dit que no ho sé!... Potser ha estat alguna rata penada...

–Miracle fóra, que mai no n'hai vist cap ni una de rata penada per ací!... No n'has de fer calendari d'estes coses, deuen ser aprensions; a molta gent li passa.

–Per què diu que a molta gent li passa? –vaig insistir en el tema–. Hi ha alguna contalla o alguna dita d'aparicions ací a Santa Llúcia?

–Home; haver, el que se diu haver, no n'hi ha res... –va ronsejar el vell.

–Això vol dir que sí que n'hi ha alguna cosa –vaig dir amb certa complicitat.

–Sempre hi ha gent ignorant que s'inventa romanços –va comentar Valerià gratant-se el cap–. I, no ho dic per tu... que ja es veu que eres una persona molt llegida... És el cas que el vell ermità, ja és mort l'home, a força de viure entre sants deia que veia fantasmes, presències i que, de tant en tant, escoltava sorolls. Tenia totes les portes i finestres plenes de creus saludadores, ja saps, de les que fan amb romer i savina... Encara les beneïen fa quatre dies a Sant Pere dels Llivis; allà pel més d'abril penso que era... Capaç que encara en trobes alguna si furoneges per la casa...

–I vostè, té alguna experiència respecte a això?

–No, jo no he vist res d'extraordinari –Valerià negà amb rotunditat. Després, més irònic, m'explicà–. Potser és perquè jo sempre vinc de visita de dia i acompanyat...

–Deu ser per això.

El fet era que el vell ermità m'havia donat informació que jo no havia demanat, però havia callat el que jo li havia preguntat; l'home no estava a gust parlant d'aquelles coses i jo vaig deixar-ho córrer. Al capdavall, aquell dia jo també anava mal dormit i el cervell, de sempre, acostumava a barrejar-me imatges i sensacions. Fins i tot, no et negaré que anava pensant en les històries de malalties i de guerres que devien amagar aquells vells murs vençuts pels anys i l'abandó...

–Vostè sap que van fer l'edifici per allotjar un hospital de leprosos? –vaig comentar per retornar-me al món real.

–Sí que ho diu la gent llegida, però jo no sé res d'estes coses...

El que passà a continuació va iniciar, al meu parer, la relació de confiança amb el vell morellà; des d'aquell moment, passant per sobre de la malfiança escèptica que sentia pels forasters, jo el vaig saber al meu costat.

La cosa havia anat així: en entrar a la sagristia, per més que l'enruna cobria el terra, va voler la casualitat que en retirar una penca de guix, alguna cosa em cridara l'atenció:

–Valerià: vostè sap alguna cosa d'açò? –ho vaig desenrunar amb les mans.

–Ai; lo colló! Diràs que figuren números, això; no?

–No ho havia vist abans?

–En la vida. Clar, amb tota l'enruna per terra i jo, que ja no tinc la vista d'un sagal... –el vell remirava els signes meravellat–. Números són; eh que sí?

–I tant; en concret marquen un any: 1755.

–Eu! Ja ha plogut des d'això!

–I tant que sí! Ho hauria de comprovar, però tinc per mi que aquesta deu ser la data de la reforma barroca de l'edifici –li anava explicant mentre fotografiava la rajola.

–Mira tu, com són les coses; tot això, ho has sabut sols en mirar una rajola polsosa! –comentà el vell meravellat–. Ja veig que saps fer les coses de bona traça!

–Home, açò ho veu qualsevol...

–Qualsevol, no! Jo n'estic fart d'entrar i sortir i no ho havia vist mai de la vida. Ja t'ho dic, Pau; més has vist tu en mig matí que jo en tots els anys que estic mostrant l'ermita!

Va callar respectuós mentre jo acabava de documentar la rajola. Sols després va acostar-se'm per dir-me:

–Que tu... quina marxa portes?... Penses dinar ací o baixes a Castelló?

–Doncs, no ho havia pensat, però m'hauré de quedar, que ací encara em queda treball per fer... Que em diria vostè un bon lloc on dinar?

–A Morella, en qualsevol lloc es menja de bona traça... –s'ho va repensar un instant abans de dir–. Si no et fa res dinar amb un vell xarraire...

–Molt agrait, Valerià, però no voldria molestar...

–Molèstia, cap ni una! Au; plega i marxem! Jo dino al bar d'un mig parent meu que està a la Plaça; m'ho arreglen tal qual i sempre trobo algú per xarrar o fer una partideta al xamelo si a mà ve. Ara, t'hai d'avisar que és menjar casolà; ja saps què vull dir...

–No serà cap problema; això m'agrada més.

En sortir de Santa Llúcia la llum esplendent del carrer em va ferir els ulls acostumats a la penombra interior i el paisatge em va caure a sobre amb aclaparadora magnificència. Dominava l'escena amb poder indiscutible el penyal on s'encarnava el castell afrontant a cos nu el vent prim que baixava de Torre Miró. Davall, el portal de Sant Miquel, sivella gòtica del cinturó de pedra que fermava la ciutat, perfilava ocres daurats amb la mínima escalfor del sol de març. Com un teló de fons, la llum del cel d'un blau pur, immaculat de núvols, fonia l'obra dels homes amb la natura i definia cada cosa amb els cisells nítids d'aquella atmosfera hivernal...

Caminàrem en silenci fins a aplegar a la Plaça, un espai urbà que els morellans anomenen així però que no ho és en el sentit estricte de la paraula, per més que en fa les funcions. Ocupa la part central del carrer que, des del portal de Sant Miquel fins al dels Estudis, marca el diàmetre del cercle emmurallat i hi subordina jeràrquicament la resta del conjunt urbà. Allà, just al bell mig de la ciutat, s'alcen dos fileres afrontades de pilars de pedra que trenquen la proximitat angoixosa de les cases per obrir-se en porxos laterals que tripliquen l'amplada

del carrer. És en aquesta mena d'àgora, clàssica i mediterrània, que es concentra el nucli viu de la ciutat.

A la Plaça corren romanços i notícies; allí, a bon recer del vent, del sol, de la neu o de la pluja, la gent es deixa vore, es troba, xarra, riu, discuteix o fa tractes els dies de mercat. Aquell dia, però, conservava el ritme relaxat, més local, d'un dimecres feiner d'hivern. Tan sols algun repartidor de comandes a tendes i a bars, foraster com era, s'entestava a alterar aquell compàs assossegat caminant d'un lloc a l'altre estranyament atrafegat.

En traspasar la porta del bar on anàvem, vaig notar l'acollida càlida i familiar de l'aroma d'uns plats d'olla acabats de servir als primers clients.

–Bon dia i bona hora, a tots, i bon profit! –va saludar Valerià de manera rutinària.

–Bon dia i bona hora, tio –va contestar-li el patró saltant per sobre de la resposta coral de la clientela–. Avui, s'ha encantat; ja pensàvem d'anar a portar-li el dinar perquè ens temíem que no vindria!

–Ja veus; havia d'acompanyar ací el jove.

–No fa dia de navegar pel poble, tio –el va amonestar amb dolçor romanesa la cambrera–. Vostè ja no té edat per segons quines coses.

–Sabràs tu de quines coses tinc o no tinc edat? –va fingir el vell una mirada maliciosa–. Vinga, Pau, seu a taula i no els faces cas.

–A dir veritat, Valerià, no els manca raó –vaig deixar anar.

—Ací hi hauria molt a dir! Però, deixem-ho córrer, que davant d'un plat de calent valen poc les raons —va sentenciar el tio Valerià quan la cambrera va deixar els plats fumejants a la taula—. Au; a dinar, que açò gelat no val res!

El dinar va passar en animada conversa, que el vell era de natural bon xarrador. Parlàrem de l'oratge, de com havien canviat les formes amb el temps sense somoure el fons de les coses i de com de bé ens havien caigut l'olla i la sèpia que ens havien servit.

—Per mi ja està; quan vullgues podem tornar a Santa Llúcia, que aviat es farà fosc.

Vaig alçar-me amb intenció d'anar a pagar, però el cambrer va dir-me impàvid:

—Els convidats del tio no paguen ací.

—Milacre fos que els teus diners valgueren! —el tio Valerià em colpejà l'esquena—. Au; marxem!

Mentre sortíem extramurs anava pensant en l'edifici; tot semblava molt més complex del que havia previst per causa de les diferents estructures sobreposades que presentava el conjunt. No hi havia dubte que aquella complexitat de l'ermita comportaria l'allargament de terminis i l'augment de despeses; tot complicacions que, ben segur, no agradarien gens al cap del Servei... Tindríem brega...